

Missiologinen symposiumi 11.6.2010
Warkaus-sali, Varkaus

Jaakko Rusama
Dosentti, missiologian yliopistonlehtori
Helsingin yliopisto

Kristillisen todistuksen haasteet Euroopassa

Viime sunnuntaina Edinburghissa Skotlannissa päättynyt poikkeuksellisen merkittävä missiologinen ja missionaarinen konferenssi ansaitsee tänään myös poikkeuksellisen huomion. Konferenssilla oli paljon sanottavaa eurooppalaiselle todellisuudellemme.

Kirkkojen maailmanneuvoston pääsihteeri **Olav Fykse Tveit** korosti konferenssin tervehdyksessään sitä, kuinka lähetys ja ykseys kuuluvat yhteen. Jos haluamme Jeesuksen tahdon mukaisesti olla yhtä Kristuksessa, silloin me myös todistamme yhdessä Kristuksesta.

Meillä on perusta, joka menee paljon syvemmälle kuin mitä itse olemme tai meidän instituutiomme tai perintemme. Meillä on kutsumus, joka ulottuu laajemmalle kuin omat suunnitelmamme. Meidät on kutsuttu todistamaan siitä, että ristiinnaulittu ja ylösnoussut Kristus oli Jumalan lähettämä meidän pelastukseksimme. Jeesuksella Kristuksella on todella valta antaa syntejä anteeksi, sovittaa ja parantaa, muuttaa yksityisten ihmisten ja yhteiskuntien elämää, johtaa kirkon takaisin yhdeksi ja tuoda rauha ja oikeudenmukaisuus maailmalle.

Kirkkojen maailmanneuvoston pääsihteerin mukaan olisi väärin, jos joillekin kirkkoille tai kristittyjen ryhmille annettaisiin tehtäväksi evankeliointi ja toisille puolestaan työskentely sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja rauhan puolesta. Tällaisen työnjaon sijaan kristittyjen on vastattava yhteiseen kutsuun yhdessä.

Jos todistamme Kristuksesta, silloin on kyse ristin lähetyksestä. Jos meillä on halu olla yhtä Kristuksessa, silloin on kyse ristin ekumeenisesta liikkeestä. Kyse ei ole suurista organisaatioista ja hienoista liikkeistä. Maailma tarvitsee uskollisia Kristuksen opetuslapsia, jotka kantavat rakkaudella ja solidaarisuudella ristiä sen maailman kanssa, jonka puolesta Kristus kuoli.

Kristus on kutsunut meitä olemaan hyviä lähimmäisiä kaikille ihmisille missä tahansa he ovat ja mitä tahansa uskoa he tunnustavat tai eivät tunnusta. Meidät on kutsuttu olemaan herkkiä ja kunnioittavia kaikkia ihmisiä kohtaan, jotka on luotu Jumalan kuviksi.

Tähän kuuluu kutsu olla rauhantekijöitä, jakaa kärsivien taakkoja ja kamppailla väkivaltaa ja epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Kristuksesta todistaminen on evankeliointia ja profetallisen kannan ottamista Kristuksen tahdon mukaisesti oikeudenmukaisuuden, rauhan ja luomakunnan eheyden puolesta. Kristillistä lähetystä kutsutaan tarjoamaan sovitusta ihmiskunnalle, sovitusta Jumalan kanssa, ihmisten kesken ja luomakunnan kanssa. Kyse on elämästä, jolla voi olla laadultaan kuin iankaikkinen elämä, toteaa pääsihteeri Fykse Tveit.¹

Edinburghin konferenssi oli maailmanlaaja kohtaaminen kirkon mission vastuunkantajien kesken. Sen viesti on kuitenkin selvä omalle maanosallemme, joka tilastollisesti on

¹ Olav Fykse Tveit, Words of greeting to the Edinburgh 2010 Conference. 3 June 2010. WCC Document. www.oikoumene.org/en/resources/documents/general-secretary/speeches/words-of-greeting-to-the-edinburgh-2010-conference.html.

Anniversary events mark "stations on our common journey". 5 June 2010.

www.oikoumene.org/en/news/news-management/eng/a/article/1634/anniversary-events-mark.html.

kristinuskon taantuvaa aluetta. Kristinuskon kasvualueet ovat vahvasti siirtyneet eteläiselle pallonpuoliskolle.

Olemme kuitenkin Euroopassa saman sanoman ja saman todistuksen julistamisen kysymyksen äärellä. Kristus-todistus on yksi.

Kristillinen kirkko julistaa ristiinnaulittua ja ylösnoussutta Kristusta aina jossain ajassa ja paikassa. Kirkko pitää esillä sanomaa Jumalan pelastavasta armosta, anteeksiannosta katuville ja vapautumista synnin kahleista. Niitä kirkko ei tarjoa organisaationa, vaan se toimii Jumalaan uskovien kristittyjen yhteisönä, joka ei pelkästään vain tahdo, vaan myös rukoilee, että Jumala Pyhä Henki johtaisi tämän yhteisön toimintaa. Symposiumin teemanamme onkin Pyhä Henki uuden elämän luojana.

Kristillinen kirkko kohdatessaan odotuksia ja haasteita eri yhteiskunnissa ja muuttuvissa olosuhteissa tarkastelee kaikkea uskon ytimeä käsin, ei jostain muusta. Kirkon luovuttamattomasta aarteesta ei pidä mikään muu taho kiinni kuin kirkko itse. Kristillinen kirkko julistaa totuutta, joka on Kristus. Se ei ole keskustelunvarainen asia tai suhteellistettava kysymys. Hengelliset, teologiset ja yhteiskunnalliset paineet ovat tällä hetkellä eurooppalaisilla kirkkoilla kovat. Tiivistetysti voidaan sanoa, että kirkon tulee etsiä välineitä, joilla se voi tunnistaa keskeisen ja aidon opetuksen Jumalasta, maailmasta ja ihmisestä.²

Kristillinen todistus ilmenee yksittäisen kristittyjen todistuksessa sanoin ja teoin, samoin kuin kirkkojen ja kristittyjen omien yhteisöjen toimissa. Tätä todistusta voidaan tarkastella kristikunnan sisäisen tilanteen näkökulmasta ja toisaalta siitä näkökulmasta, miten kristikunta kohtaa äärettömän nopealla tahdilla muuttuvan sosiaalisen, poliittisen ja kulttuurisen kentän Euroopassa. Korostukseni on, että kristillisen todistuksen haasteet ovat sekä sisäisiä että ulkoisia.

1. Miltä Kristuksen kirkon sisäinen tilanne näyttää Euroopassa?

Eurooppalaiset kirkot ja niiden lähetysjärjestöt sekä kumppanuusjärjestöt ovat avoimesti pohtineet rooliaan viimeisen runsaan sadan vuoden ajalta. Yksi kipeimmistä kysymyksistä on ollut kolonialismi. Se liittyy läheisesti vallankäyttöön. Mikä on ollut kristillisen lähetysjärjestön ja siirtomaavallan yhteys? Tänä päivänä kolonialismin on korvannut globaali talous. Sen on nähty olevan uuskolonialismia, johon liittyy epäoikeudenmukaisuuden ja väkivallan rakenteita, köyhyyden maailmanlaajaa syvenemistä, miljoonien ja taas miljoonien ihmisten sosiaalista ja taloudellista marginalisointia ja luonnon tuhoamista.

Olen tänä keväänä pyytänyt opiskelijoitani vastaamaan tentissä kysymykseen lähetysjärjestöjen ja siirtomaavaltien välisistä suhteista. On ollut ilahduttavaa saada pohdittuja ja asiallisia vastauksia. Historiallisesti tiedämme, että molemmat osapuolet hyötyivät tästä yhteydestä. Mutta on myös kysyttävä, miten siirtomaavallan alla olleet kansat ja heimot ja lähetystyön kohteet tämän kokivat. Siihen voisimme monenlaisia vastauksia.

Kun perinteinen siirtomaavaltia-ajattelu on nyt murtunut, on kirkon missiota tarkasteltu sekä teologisesti että uskontososiologisesti uudesta näkökulmasta. Avainkäsitteenä on kristillinen todistus.

Skotlannin kirkko vietti Edinburghissa kolme viikkoa sitten juuri lähetyskonferenssia alla omaa suurta juhlaansa. On tullut kuluneeksi 450 vuotta Skotlannin reformaatiosta. Kalvinin eli Jean Calvinin työtoverin John Knoxin johdolla syntyi vuonna 1560 Skotlannin presbyterinen kirkko, nykyinen Skotlannin valtiollinen kirkko. Kirkon johtaja **John Christie** totesi

² Sammeli Juntunen, *Kirkon Raamattuteologiasta ja sen puutteesta*. Helsinki: Kirjapaja 2010.

tämän reformaation juhlan keskellä: ”Vuonna 2010 maailma ei tarvitse eikä halua jakaantunutta kirkkoa. Sisäisesti jakaantuneena kirkko ei voi kestää.”³

Paljon on tapahtunutkin viime vuosien aikana. Yksi keskeisimmistä toimijoista on Euroopan kirkkojen konferenssi, joka on yli 50 vuoden ajan edistänyt kristillisten kirkkojen yhteistä todistusta Euroopassa. Mukana on 120 anglikaanista, ortodoksista, protestanttista ja vanhakatolista kirkkoa kaikista Euroopan maista. Sitkeä työ ja säännöllinen kohtaaminen ovat kaiken toiminnan edellytyksiä.

Euroopan kirkkojen konferenssi ja Euroopan katolisten piispainkokousten neuvosto allekirjoittivat vuonna 2001 ns. ekumeenisen peruskirjan tai ”ekumeenisen kartan”, nimeltään **Charta Oecumenica**. Sen lähtökohtana on vahva hengellinen vakaumus: vallitseva kirkkojen hajaannus ei ole Jumalan tahto, vaan ihmisten teko, josta on tullut evankeliumin sanoman leviämisen este. Hajaannuksesta kannetaan yhteistä syyllisyyttä. Jokainen kristitty on kutsuttu itsetutkiskeluun kaikissa kirkoissa esiintyvän itseriittoisuuden tunteen torjumiseksi. Kirkkojen yhteisesti hyväksymässä ”ekumeenisessa kartassa” otettiin selkeä myönteinen kanta Euroopan yhdenmisyyskehitykseen mutta samalla tahdottiin sitoutua yhteisesti pitämään esillä kristityille tärkeitä perusarvoja.⁴

Asiakirja koostuu 12 artiklasta, joista toinen kuuluu näin:

Evankeliumin julistaminen yhdessä

Kirkkojen kaikkein tärkein tehtävä Euroopassa on yhteinen evankeliumin julistus sekä sanoin että teoin kaikkien pelastukseksi. Sekä yhteisöt että yksilöt ovat laajamittaisesti kadottaneet elämänsuunnan ja irtautuneet kristillisistä arvoista. Tämä haastaa kristittyjä todistamaan uskostaan ennen muuta vastauksena elämäntarkoituksen kyselyyn, jota esiintyy niin monessa muodossa. Tämä todistus edellyttää yhä suurempaa paneutumista kristilliseen kasvatukseen (esim. rippikoulussa tai vastaavassa opetuksessa) ja sielunhoitoon paikallisseurakunnissa sekä kokemusten jakamista näillä alueilla. Yhtä tärkeää on, että koko Jumalan kansa yhdessä välittää evankeliumia julkisuudessa. Tämä merkitsee myös vastuullista sitoutumista sosiaalisiin ja poliittisiin kysymyksiin.

Me sitoudumme

- keskustelemaan toisten kirkkojen kanssa evankelioimissuunnitelmistamme, sopimaan siitä niiden kanssa ja siten välttämään riskin ajautua vahingolliseen kilpailuun ja uusiin jakautumisiin,
- tunnustamaan, että jokaisella on oikeus valita vapaasti omantuntonsa mukaan uskontonsa ja kirkkoon kuulumisensa. Tämä merkitsee sitä, että ketään ei houkutella kääntymään moraalisen painostuksen keinoin tai aineellisilla eduilla, muttei myöskään estetä ketään omasta vapaasta tahdostaan kääntymään toiseen uskoon tai kirkkoon.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on hyväksynyt tämän asiakirjan yhdessä Euroopan alueen muiden anglikaanisten, protestanttisten, ortodoksisten kirkkojen ja roomalais-katolisen kirkon kanssa.

Euroopan kirkkojen konferenssilla on tällä hetkellä 19 erilaista toiminnan painopistettä ilmastonmuutoksesta uskontojenväliseen dialogiin ja jumalanpalveluselämään. Viime vuonna pitämässään yleiskokouksessa Euroopan kirkkojen konferenssi esitti huolensa siitä, miten Itä- ja Keski-Euroopan entiset kommunistidiktatuurit yhä vaikuttavat asenteisiin, luovat epä-

³ World does not want divided church, says Scottish Presbyterian. Ecumenical News International (ENI). 25 May 2010.

⁴ Charta Oecumenica & Ekumenian hyvät tavat - Charta Oecumenica & Takt och ton inom ekumeniken. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisuja LXVIII. Helsinki 2003. Jukka Paarma, Eurooppalaista ekumeniaa. Arkkikiispan avauspuhe Suomen ekumeenisen neuvoston kokouksessa 12.3.2007. Kirkon tiedotuskeskus 12.3.2007.

luuloa ja estävät todellista sovintoa idän ja lännen välillä. Uusia erottavia muureja on syntynyt kansojen, kulttuurien ja uskontojen välille. Kansat ja ihmisryhmät jakaantuvat rikkaisiin ja köyhiin, työttömiin ja työssä käyviin ja niihin, joiden elinoloja kunnioitetaan ja niiden, joita sorretaan.⁵

Suomen kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen yhteistyöelin, Suomen ekumeeninen neuvosto, hyväksyi vuonna 2002 suositukset otsikolla ”Hyvät tavat”.⁶ Niissä korostetaan kristittyjen keskinäistä kunnioitusta, luottamusta, avoimuutta ja kunkin kristillisen kirkon oikeutta omaan identiteettiinsä. Näitä hyvien tapojen muotoja kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen edustajat listasivat yhteensä kymmenen. Ne ovat yhteinen usko, keskinäinen kunnioitus, luottamus ja avoimuus, halu ymmärtää, johtajien yhteistyö, kirkon kaksi ulottuvuutta, paikallinen ekumenia, kyllä evankeliumin julistamiselle – ei käännyttämiselle, oikea tieto sekä yksilön ja perheen kunnioittaminen.

Nämä suomalaiset hyvien tapojen korostukset ovat ja olisivat äärimmäisen tärkeitä koko kristikunnassa, ei vähiten Euroopan pirstoutuneessa uskonnollisessa kentässä. Kun kirkot sanovat haluavansa ymmärtää toinen toistaan, niin ne toteavat:

Vuoropuhelussa opimme ymmärtämään paremmin myös omia perinteitämme. Osallistumme tähän työhön tasavertaisina kumppaneina. Vaikeissa kysymyksissä yritämme ymmärtää rukoillen ja avoimesti keskustellen toistemme näkemyksiä ja Jumalan Sanan tulkin-
taa.

Siihen kuuluu totuudenmukaisen tiedon antaminen toinen toisistaan. ”Emme hyväksy julistusta tai tiedotusta, joka korostaa oman kirkkokunnan tai kristillisen yhteisön ihannekuvaa ja antaa toisista kielteisen kuvan.” Tämän päivän teemaamme liittyen, kirkot sanovat painokkaasti ”kyllä evankeliumin julistamiselle - ei käännyttämiselle”.

Lähetys ja evankeliointi kuuluvat kirkon olemukseen ja tehtävään. Jokainen seurakunta ja kristitty on lähetetty todistamaan uskostaan. Hyväksymme, että kaikilla kirkkoilla ja kristillisillä yhteisöillä on oikeus ja velvollisuus julistaa evankeliumia oman näkemyksensä mukaisesti.

Evankelioimisen tarkoitus on julistaa pelastusta Jeesuksessa Kristuksessa. Se ei saa pyrkiä heikentämään tai katkaisemaan yksilön siteitä omaan kirkkoonsa tai kristilliseen yhteisöön. Tällä tavalla haluamme erottaa evankeliumin julistamisen proselytismistä, pyrkimyksestä toisten kristillisten yhteisöjen jäsenten käännyttämiseen omaan kristilliseen yhteisöömme.

Kirkon ja kirkkojen asema vaihtelee suuresti eri maissa. Ortodoksinen kirkko on valtiokirkon asemassa Itä- ja Etelä-Euroopassa mm. Venäjällä, Bulgariassa, Kreikassa ja Turkissa. Katolisella kirkolla on vastaava asema Irlannissa ja Puolassa, puhumattakaan katolisen kirkon vahvasta merkityksestä vaikkapa Espanjassa, Portugalissa ja Italiassa. Varsin monessa niistä maista, joissa jollain kirkolla on selvä valta-asema, keskustelu proselytismistä, uskonnonvapaudesta ja uskonnollisista oikeuksista on tuottanut päänvaivaa. Kyse ei aina ole lainkaan opillisista kysymyksistä vaan varsin usein uskonnollisen uskon ja etnisyyden välisestä suhteesta. Mitä voi silloin olla puhe sovitetusta erilaisuudesta?

Edinburghin lähetyskonferenssissa puhuttiin viime viikolla ”hyvästä ja pahasta evankelioimisesta”. Yhdysvaltojen kirkkojen neuvoston edustaja (Antonios Kireopoulos) kiinnitti tähän huomiota, kun kristityt toimivat ns. muslimimaissa. Muiden uskontojen kannattajille on

⁵ <http://www.ceceurope.org/current-issues/current-issues>. <http://assembly.ceceurope.org>.

⁶ Suomen ekumeenisen neuvoston 15.10.2002 hyväksymät suositukset. www.ekumenia.fi.

pidettävä esillä sanomaa Jeesuksesta Kristuksesta, mutta ongelmia syntyy, kun lähetysinnossa pyritään käännyttämään ihmisiä, jotka jo ovat kristittyjä.⁷

Yhden Kristuksen kirkon sisällä voidaan kysyä, kuinka paljon erilaisuutta kirkon ykseys sietää. Toisaalta voidaan kysyä, mitä merkitsee se, että olemme erilaisia ja kuitenkin yhtä. Kristittyjen ykseyden koetaan helposti olevan uhattuna, jos erilaisuutta on liikaa. Mutta niin on ollut aina. Kirkon kahtiajakautuminen ei tapahtunut vuonna 1054, vaan Uuden testamentin kirjojen kirjoittamisen ajoista lähtien on kristillisen yhteisön sisällä ilmennyt erilaisia korostuksia. Haastava kysymys on, kenen tai minkä tahon tulisi vahvistaa sellaista ykseyttä, joka pitää kristityt saman lauman jäseninä.⁸

On kysyttävä, onko ykseys kirkolle suurin päämäärä vai ehto jonkin suuremman päämäärän saavuttamiseksi. Eli palveleeko kirkon missio Kristuksen kirkon ykseyspyrkimyksiä vai onko ykseys väline lähetystyön tekemiseksi?

2. Millainen on kristillinen todistus eurooppalaisissa yhteiskunnissa?

Euroopan tilasta ja erityisesti sen suhteesta globalisoituneeseen maailmaan julkaistaan vuosittain kymmeniä, ellei satoja, korkeatasoisia tutkimuksia politiikan, yhteiskuntatieteiden, talouden ja kulttuurin näkökulmista. Uskonnollinen näkökulma on luonnollisesti tärkeä tekijä näissä selviytyksissä. Tiedämme, että Eurooppa on uskonnollisesti ja myös kristillisten ryhmien suhteen hyvin pirstoutunut maanosa. Puhe Euroopan kristillisistä juuristakin herättää ankaraa keskustelua.

Varsin yleinen käsitys on ollut pitkään se, että uskonnollinen moninaisuus johtaa maallistumiseen. On myös toisaalta oletettu, että moninaisuus johtaa uskonnon elinvoimaisuuden lisääntymiseen vähän samaan tapaan kuin taloudessa: tarjonta lisää kysyntää.

Uusin haastattelututkimus Suomesta, Saksasta ja Sloveniasta kertoo, että henkilökohtaiset kontaktit eri uskonnollisiin yhteisöihin lisäävät suvaitsevaisuutta kulttuurisiin ja etnisiin vähemmistöihin. Näillä yhteyksillä on myös taipumus vahvistaa uskonnon merkitystä yksilön elämässä.⁹ Samaa viestiä julistettiin vajaa kuukausi sitten järjestetyillä Saksan ekumeenisilla kirkkopäivillä (12.–16.5.2010): ”Uskontojenväliset yhteydet eivät merkitse välittömästi jännitteitä tai jatkuvan konfliktin kyttemistä.”¹⁰

Kolmen maan tutkimuksessa havaittiin, että uskonnollinen moninaisuus ympäristön ominaisuutena ei vaikuttanut siihen, kuinka keskeinen asema uskonnolla oli ihmisten elämässä. Sen sijaan henkilökohtaiset kontaktit näyttivät selvästi vähentäneen muukalaispelkoa tai muukalaispelkoisia asenteita.

Olemme juuri nyt siinä tilanteessa Euroopassa. Mahdollisuudet kohtaamisiin ovat olemassa, jos osaamme hoitaa humanisti ja oikeudenmukaisesti niitä prosesseja, joita liittyy mm. maahanmuuttajien kotouttamiseen.

Hieman eri näkökulmasta tehtyjen tutkimusten mukaan elämme Euroopassa toisenlaisten murrosten keskellä, toisaalta on uskonnon näkökulmasta kyse poliittisesta ja älyllisestä haasteesta, ja toisaalta kohtaamme perustavaa laatua olevat muutokset, jotka ilmenevät islamin uudessa nousussa ja kansallisvaltioiden omaksumassa politiikassa. Moniuskontoisuus ja ideologioiden rauhanomainen tai vähemmän rauhanomainen rinnakkainelo ovat nyt todellisuutta.

⁷ Mission event warned about evangelism that divides Christians. Ecumenical News International (ENI), 4 June 2010.

⁸ Martien E. Brinkman, *En Route to Koinonia: Church Communion in Transition*. - Tim and Ivana Noble & Martien E. Brinkman & Jochen Hilberath (eds), *Charting Churches in a Changing Europe*. Charta Oecumenica and the Process of Ecumenical Encounter. Amsterdam – New York: Rodopi 2006.

⁹ Tutkimus: Yhteydet erilaisiin uskonyhteisöihin lisäävät suvaitsevaisuutta. Kirkon tiedotuskeskus 4.6.2010.

¹⁰ Näin Eckhard Nagel, Saksan ekumeenisten kirkkopäivien evankelinen presidentti. 'Reach out to other faiths' call made at German church gathering. Ecumenical News International (ENI). 12 May 2010.

On selvää, että Euroopassa uskonnot, ei ainoastaan kristinusko, esittävät edelleen vakavan haasteen demokratialle, tieteelle ja tutkimukselle. Kysymys jumaluudesta ja Jumalan olemassaolosta ja jumaluudesta kertovista kuvauksista on jatkuvan aktiivisen debatin kohteena. Kun Helsingin yliopistossa pidetään aina syyskuun alussa lukuvuoden avajaisia, kulkee akateeminen joukko kulkueena tuomiokirkkoon avajaisjumalanpalvelukseen. Senaatintorin kulmalla on vuodesta toiseen noin kymmenen hengen joukko plakaatteineen vaatimassa kirkon ja yliopiston eroa. Yhdessä mielenosoittajien vakioplakaatissa lukee: ”Tiedettä – ei taikauskoo”. Kirkko edustaa heille taikauskoo. Uskonnollisen uskon ja luonnontieteiden eksakteiksi kokemien tulosten mukaisen maailmankuvan kohtaaminen on jännitteinen, mutta myös dynaaminen kohtaaminen. Siihen keskusteluun kristityillä on täysi vapaus ja oikeus ryhtyä – ja myös tarve. Joskus vain tuntuu, että elämme virheellisten mielikuvien maailmassa, jolloin asiallinen keskustelu on hankalaa.

Toisaalta uskonnollinen ajattelu kysyy vakavasti, millainen on sekulaarin demokration myytti. Onko se ainoa käypä yhteiselämän malli, johon länsimainen ajattelu sokeasti uskoo ja jota se pyrkii rauhanomaisesti tai väkivalloin juurruttamaan eri puolille maailmaa? Toisaalta sekulaarit ja ei-uskonnolliset arvot ja käytänteet esittävät vakavan haasteen uskonnollisille arvoille ja käytänteille. Elämme ideologioiden ja maailmankatsomusten myllerryksessä. Kaikki maailmankatsomukset, olivatpa ne uskonnollisia tai sekulaareja, kamppailevat kysymyksen kanssa, joka liittyy auktoriteettiin, siis siihen, millä perusteella ja mihin suuntaan tulevia yhteiskunnallisia ratkaisuja tulisi hahmottaa. Tämä kamppailu on viimeisen parin vuosikymmenen aikana entisestään kiihtynyt globalisaation myötä.¹¹ Kyse ei ole pelkästään tietoisuudesta, yhteydenpidosta, yhteisestä koordinaatiosta tai kumppanuudesta. Olemme tilanteessa, jossa vastuamme niin Euroopan kuin koko maailman tilasta on yhteinen.

Euroopan unionin komissio julkaisi muutama vuosi sitten kehittämissuunnitelman nimellä ”Suunnitelma D”. Suunnitelma tulee sanoista demokratia, dialogi ja debatti (Plan D: Democracy, Dialogue and Debate). Ohjelman avulla Euroopan unioni pyrkii vahvistamaan keskustelua laajenemisesta ja syvenemisestä Euroopassa. Euroopan kirkonjohtajat vastasivat pian tähän haasteeseen (joulukuussa 2006) esittämällä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon aloitteesta suunnitelmaan täydennyksen nimellä ”Suunnitelma C” (Plan C - Churches and the European Project: Commitment, Compassion and Cooperation) eli sitoutuminen, yhdessä eläminen ja yhdessä työskentely.¹²

Olemme nyt saaneet elää kaksi vuosikymmentä uudenlaisessa eurooppalaisessa poliittisessa ja taloudellisessa todellisuudessa. Erityisen vahvasti tämä on koettu Keski- ja Itä-Euroopassa. Aikaisemmasta totalitaarisesta järjestelmästä ovat monet yhteiskunnat, niiden rakenteet ja kansalaiset siirtyneet enemmän tai vähemmän ongelmallisesti uudenlaiseen vapaan markkinatalouden maailmaan. Nyt voidaan arvioida sitä, mitä nämä Itä-Euroopan maat ja niissä esiintynyt kristillinen todistus voivat tuoda keskusteluun sekularisaatiosta ja jälkisekularisaatiosta. Puhe postmodernismista voi tässä yhteydessä olla helposti harhaanjohtavaa.

Useissa Itä-Euroopan maissa, joista Tshekkoslovakia oli hyvä esimerkki, kulttuurin eri muodot, kuten kirjallisuus, musiikki ja elokuva eivät esittäneet ainoastaan vaihtoehtoa totalitaariselle järjestelmälle vaan ne heijastivat myös kadotettua ja etsittyä Jumala-uskoa. Ehkä emme aina huomaa, kuinka taiteilijoiden, heidän etsintänsä ja tuotantonsa kautta kirkot ja kristilliset ryhmät voivat käsitellä niitä kysymyksiä, jotka liittyvät elämän luonteeseen, yhteiseen muistiin ja elämän lopulliseen täyttymykseen. Prahan kuuluisan Kaarlen yliopiston tutkija **Ivana Noble** jakaa tämän uudelleen etsinnän kolmeen osaan: uuden maailman hahmottaminen, yhteisen muis-

¹¹ Lisbet Christoffersen (ed), Religion in the 21st Century. Challenges and Transformations. Abingdon: Ashgate 2010.

¹² Jukka Paarma, Eurooppalaista ekumeniaa. Arkkikiispan avauspuhe Suomen ekumeenisen neuvoston kokouksessa 12.3.2007. Kirkon tiedotuskeskus 12.3.2007.

ton säilyttäminen ja lopullinen täyttymys, mikä ilmenee rakkautena.¹³ Kaikkea tätä voidaan tarkastella hyvin konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti. Kun ja jos osaamme tarttua tähän mahdollisuuteen, löydämme ne valtavat kristillisen symboliikan muodot, jotka ovat eläneet kristityille ja kantaneet heitä vaikeina aikoina. Tämä ei ole katsomista vain taaksepäin vaan saman elävän kristillisyyden havaitsemista kaikissa yhteiskunnissa ja kaikissa Euroopan maissa.

Euroopan kirkkoja pitkään tutkinut englantilainen uskontososiologi **Grace Davie** tukee tätä ajatusta puhumalla siitä kollektiivisesta muistista, mikä edelleen on olemassa kirkkoissa, virallisissa koulutusjärjestelmissä ja jopa tiedotusvälineissä. Kaikissa näissä pyritään kohtaamaan Euroopan nopeita muutoksia. Tämä muisti ilmenee toisaalta välillisenä ja toisaalta erityisesti nuoren sukupolven keskuudessa ja mediassa epäröivänä ja epäselvänä. Grace Davie rohkaisee kristittyjä ja kirkkoja vahvistamaan muuttuvia uskonnollisen muistin muotoja, joihin hän laskee muun muassa suomalaiset Tuomas-messut ja Saksan kirkkopäivät.¹⁴

Myös syvän ja aidon spiritualiteetin muodot ovat lisääntyneet. Useinkaan nämä retriitit, pyhiinvaellukset ja muut hienot spiritualiteetin muodot eivät kanavoidu kirkollisten rakenteiden kautta. Ne ovat osa aitoa kristillistä todistusta, jonka yksityiset kristityt ja heidän yhteisönsä antavat.

Saksan ekumeenisten kirkkopäivien antama viesti on ollut rohkaiseva. Jäsenmäärien voimakasta laskua kokevat eurooppalaiset kirkot eivät ehkä sittenkään elä taantuvan kristillisyyden maanosassa. Katolisten ja protestanttien yhdessä järjestämässä tapahtumassa oli 125 000 osanottajaa, ei ainoastaan saksalaisia. Mukana olleet kertoivat suuresta innostuksesta ja vahvasta sitoutumisesta niihin arvoihin, joita kristillinen kirkko korostaa. Kirkkopäivillä käytiin avointa ja rehellistä vuoropuhelua siitä, kuinka eri uskontojen edustajien tulisi yhdessä todistaa Jumalan laupeudesta maailmaa kohtaan, sitä maailmaa kohtaan, jossa liian monet kärsivät kurjuudesta ja epäoikeudenmukaisuudesta. Yhteisessä Raamatuntutkimuksessa muslimioppinut (Ataullah Siddiqui) totesi: ”Lopultakaan siitä ei ole mitään etua, jos joku juutalainen on juutalainen tai kristitty on kristitty tai muslimi on muslimi. Mikä todella merkitsee, on se, miten otamme huomioon köyhät ja avun tarpeessa olevat.”¹⁵

Viime vuosikymmeninä on toistuvasti esitetty teesejä siitä, että todellista kristillistä yhteisöä ei voida täysin ymmärtää eikä sen elämä voi kehittyä, ellei nähdä kirkon keskeistä roolia kamppailussa oikeudenmukaisuuden puolesta.¹⁶ Kyse on Jumalan oikeudenmukaisuudesta, mistä kristityt eivät voi vaieta. Oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa on neljä tekijää: vapauden maksimointi, lain kunnioitus, hädänalaisten ongelmien kohtaaminen ja vastuullinen toiminta.

Edinburghin lähetyskonferenssissa Kirkkojen maailmanneuvoston maailmanlähettyksen ja evankelioimisen komission puheenjohtaja, intialainen piispa **Geevarghese Mor Coorilos** esitti huolensa kirkkojen profeettallisen äänen heikkenemisestä. Hänen mukaansa on turha puhua evankelikaalisten tai herätyskristillisten ja toisaalta ekumeenikkojen välisestä erosta. Evankelioiminen ja kamppailu sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta kuuluvat yhteen.

Jeesus Kristus haastaa meitä kohtaamaan järjestelmälliset demonit ja saatanalliset voimat, jotka ovat verhoutuneet taloudellisen globalisaation valepukuun, kastijärjestelmään, rasismiin, patriarkaalisuuteen ja luonnon tuhoamiseen. Tässä yhteydessä kirkon missio on kutsuttu sanomaan nämä asiat niiden oikealla nimellä ja heittämään ne pois.¹⁷

¹³ Ivana Noble, *Theological Interpretation of Culture in Post Communist Context*. Central and East European Search for Roots. Abingdon: Ashgate 2010.

¹⁴ Grace Davie, *Religion in Modern Europe. A Memory Mutates*. Oxford: Oxford University Press 2000, 150-152.

¹⁵ WCC News Release. *Interfaith Bible study focuses on God's compassion*. 16 May 2010.

¹⁶ Esim. Nicholas Sagovsky, *Christian Tradition and the Practice of Justice*. London: SPCK 2008.

¹⁷ *Evangelization and social justice belong together, says WCC representative*. 5 June 2010.

www.oikoumene.org/en/news/news-management/eng/a/article/1634/evangelization-and-social.html

Historiallisesti eurooppalaiset kirkot ovat kantaneet suuren vastuun yhteiskunnallisesta hyvinvoinnista. Kirkkojen ja kristittyjen diakoninen ja karitatiivinen toiminta on edelleen monessa valtiossa sosiaalisektorin kulmakivi. Puhe kolmannelta sektorista on oikeutettua, koska ilman sitä varsin monen valtion talous joutuisi ankaralle koetukselle, ja yhteiskuntarauha järkytyisi. Suomessa elämme pohjoismaisen hyvinvointiajattelun keskellä, missä valtiolla on huomattava rooli vähempiosaisten tukemisessa. Sekin on tunnetusti viime vuosina vakavalla tavalla rapautunut. Keski- ja Etelä-Euroopassa tilanne on pitkään ollut kovasti toisenlainen. Siellä kirkkojen, kristillisten järjestöjen ja monien kansalaisjärjestöjen toiminta on lähes elinehto hyvinvoinnille yksityisen kansalaisen näkökulmasta. Avustustoiminta, vapaaehtoistyö ja sosiaalinen verkostoituminen ovat aivan toisenlaisessa roolissa kuin pohjoismaissa. Siihen vaikuttaa luonnollisesti meillä kirkollisvero, joka on johtanut julkisestikin puheeseen seurakunnista palveluntuottajina. Mielestäni se on teologisesti kestävä ajatus, kuten myös asiakkuus, mitä termiä on viime aikoina käytetty seurakuntien koulutustapahtumissa. Onko kristittyjen yhteisö siis vain ”palveluntuottaja” ja kohderyhmänä ”asiakkaat”? Tuntuu kovin vieraalta.

Elämme jatkuvan ja ennakoimattoman muutoksen keskellä. Kansalaisten hyvinvoinnista päävastuun kantaa yhä enenevässä määrin valtio, mikä on seurausta yleisestä sekularisaatioprosessista. Mutta mitä tapahtuu, kun valtio ei kykenekään vastaamaan kansalaisten hyvinvoinnin haasteisiin? Huudetaanko Kreikassa ortodoksista kirkkoa tai muitakin kirkkoja apuun, kun holtiton varainhoito on johtanut maan konkurssin partaalle. On jo pitkään ollut merkkejä siitä, että kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen diakonisia tehtäviä joudutaan arvioimaan uudelleen. Tähän vaikuttavat kunkin maan uskonnollinen tilanne ja erityisesti kirkon ja valtion väliset suhteet kussakin maassa.¹⁸

Haasteita on todella paljon. Edinburghin lähetyskonferenssi nosti esille neljä tärkeää käsitettä koskien lähetystä ja kristittyjen ykseyttä.

Ensinnäkin halutaan korostaa **lähetysvoimaa** (missionary power), jolla tarkoitetaan sitä, että kirkon kasvu ja lähetys eteenpäin meneminen ovat yksin Pyhän Hengen työtä. Se on Jumalan armoa, ja siihen tulee suhtautua nöyrällä mielellä.

Toiseksi, **ekumeenista lähimmäisenrakkautta** osoitetaan toisia kirkkoja kohtaan sanoin ja teoin. Siihen kuuluu myös yhteinen taakkojen kantaminen. Sellaisessa ilmapiirissä aito evankelioiminen ja aito kääntyminen voivat tapahtua.

Kolmantena ovat **orastava ekumenia ja kadoksissa oleva kirkon missio**. Orastavalla ekumenialla tarkoitetaan kristittyjen ykseyden sisällön, menetelmien ja hengellisen luonteen tuomista lasten ja nuorten tietoisuuteen. He luovat kirkon tulevaisuutta ja kantavat Kristus-todistusta eteenpäin.

Neljäntenä käsitteenä on meille läheinen ja akuutti haaste: **lähetys pohjoiselle pallonpuoliskolle**. Siinä on meidän eurooppalaisten kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen haaste. Eteläiseltä pallonpuoliskolta tulee tuhansia yksittäisiä lähetystyöntekijöitä, jotka perustavat omia kirkkojaan ja yhteisöjään Eurooppaan. Niillä ei useinkaan ole mitään yhteyttä eurooppalaisiin, siis kohdemaittensa kirkkoihin. Niiden työ keskittyy yleensä samasta maasta tai samoilta alueilta tullessiin maahanmuuttajiin. On jo olemassa näyttöä siitä, että ne alkavat vakiintua omiksi kristillisiksi yhteisöikseen ja saavat jäseniä myös kantaväestöstä. Perinteiset eurooppalaiset kirkot eivät vielä oikein tiedä, miten näiden yhteisöjen kanssa tulisi toimia.¹⁹

Olen tässä puheenvuorossani halunnut sanoa, että kristittyjen todistustehtävä Euroopassa on yhteinen. Edinburghin lähetyskonferenssissa Vatikaanin kristittyjen ykseyden neuvostosta piispa

¹⁸ Anders Bäckström & Grace Davie, *Welfare and Religion in 21st Century Europe: Volume 1. Configuring the Connections*. Abingdon: Ashgate 2010.

¹⁹ Key terms for mission and Christian unity in 2010. 4 June 2010.

www.edinburgh2010.org/en/news/en/article/4645/key-terms-for-mission-and.html.

Brian Farrell totesi, että ”lähetys on käsky, ja ykseys on rukous”. Käsky löytyy lähetykskäskystä ja rukous Jeesuksen ylimmäispapillisesta rukouksesta. Kristillinen todistus on aina keskinäistä antamista ja jakamista.²⁰

²⁰ Anniversary events mark “stations on our common journey”. 5 June 2010. www.oikoumene.org/en/news/news-management/eng/a/article/1634/anniversary-events-mark.html. Christians from all around world close Edinburgh 2010 conference. Ecumenical News International (ENI). 7 June 2010.